

על החנופה
הרב מואיז נבון

בראשית פרק לב - (ד) וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שיעיר שדה אדום: (ה) ויצו אתם לאמר כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה: (ו) ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשפחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך: (ז) וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו: (ח) וירא יעקב מאד... (י) ויאמר יעקב אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יקוק... (יא) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך... (יב) ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עברו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר: (יג) ויצו את הראשון לאמר כי פגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך: (יד) ואמרתי לעבדך לעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו... (טו) ואמרתי גם הנה עבדך יעקב אחרינו כי אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי כן אראה פניו אולי ישא פני: ...

בראשית פרק לג - (א) וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש... (ג) והוא עבר לפניכם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו: (ד) וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צווארו וישקו ויבכו: (ה) וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך: (ו) ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין: (ז) ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו: (ח) ויאמר מי לך כל המנחה הזו אשר פגשתי ויאמר למצא חן בעיני אדני: ... (יג) ויאמר אליו אדני ידע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן: (יד) ועבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לרגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה: (טו) ויאמר עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן בעיני אדני: ...

בני יששכר מאמרי חודש אדר מאמר ו - מגילה נקראת ד"ה יב) ויגידו

... כתב הרב הגדול מו"חיד"א זלה"ה בשם ספר ערכי הכינויים כת"י להרמ"ז ז"ל, מרדכי היה גלגול יעקב והמן גלגול עשו, ועל השתחוה יעקב לעשו הוצרך מרדכי לתקן שלא השתחוה להמן.

שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לג סימן ג -

וישתחו ארצה שבע פעמים. נגד הקדוש ברוך הוא היה משתחוה שיטה לב עשו עליו לטובה, דא"ר חנינא בר יצחק לא זו משם, משתטח והולך, עד שהכניס מדת הדין למדת הרחמים:

ספרי במדבר פרשת מסעי פיסקא קסא - "ולא תחניפו את הארץ", הרי זו אזהרה לחניפים.

רמב"ן במדבר פרשת מסעי פרק לה פסוק לג -

ולא תחניפו את הארץ - ... כל חנופה עשות הפך הנראה והנדמה לעינים, ... ובספרי אמרו, ולא תחניפו את הארץ, הרי זו אזהרה לחניפין. כי הזהיר מתחלה שלא נקח שוחד ברוצחים, וחזר והזהיר שלא נחניף להם למעלתם או לתקפם וכבוד משפחתם בלי מקח שוחד, כי אם אנחנו נחניף להם הנה נחניף את הארץ והיא חנפה תחת יושביה:

רבינו יונה, שערי תשובה, שער ג' קפ"ז-קצ"ט -

... תשעה חלקים... [הצדקת עבירה מסויימת, מהלל רשע בפני בני אדם, מהלל רשע בפניו, מתחבר לרשע, ממנה אדם שאינו מתאים לתפקידו, ...]

ספר יראים סימן רמח [דפוס ישן - נה]

לא תחניפו. צוה יוצרנו בפרשת "ואלה מסעי": "לא תחניפו את הארץ". ותניא בסיפרי הרי זו אזהרה לחניפים... ויזהר אדם מן החנופה. דאמר ר"א כל עדה שיש לה חנופה לסוף גולה... ואמר רב חסדא א"ר ירמיה ד' **כתות אין מקבלות פני השכינה: כת לצים, כת חנפים, כת שקרים, כת מספרי לשה"ר וכו'.** וירא שמים יתן לבו וטוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מא עמוד א [עם תרגום קל]

מתני'. פרשת המלך כיצד? מוצאי יום טוב הראשון של חג בשמיני במוצאי שביעית, עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה, שנאמר: מקץ שבע שנים במועד וגו', חזן הכנסת נוטל ס"ת ונותנה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכ"ג נותנה למלך, והמלך עומד ומקבל וקורא יושב. **אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד, ושבחוהו חכמים, וכשהגיע ל"לא תוכל לתת עליך איש נכרי", זלגו עיניו דמעות, אמרו לו: אל תתירא, אגריפס, אחינו אתה, אחינו אתה...** **דף מא עמוד ב** ... וכשהגיע ללא תוכל לתת. תנא משמיה דרבי נתן: באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל [ז"א עם ישראל] כלייה, שהחניפו לו לאגריפס.

תוספות מסכת סוטה דף מא עמוד ב [עם תרגום קל]

אותו היום נתחייבו שונאי ישראל כלייה - ירושלמי תני רבי חנינא ברבי גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו, ודבר תמוה לומר, אם היה ראוי מפני התורה, כיון דאמו היתה מישראל, אלא משום דזילא מילתא כמו שפירש"י שיתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול. ופירש ר"י... אם היתה אמו מישראל "מקרב אחיך" קרינו ביה

קדושין דף עו:) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלינהג שררות בעיר דדרשינן "שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך" מדסמך משימות ל"מקרב אחיך" ש"מ דבעינן בהו "מקרב אחיך" קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חזר ושנה עליו "מקרב אחיך תשים עליך מלך" דקפיד קרא גבי מלך עד שיהא **ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל**. וזו היתה החנופה שמלך בזרוע שלא כדין תורה והודו לו והחזיקו, בכך נהי שלא יוכלו למחות היה להן **לשתוק ולא להחזיקו**. **וזהו עונש החנופה בדבר עבירה שמחנף לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקדוש ברוך הוא ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה...**

ספר אעירה שחר - חידושים על מסכת סוטה מאת רבי חיים שלמה רוזנטל, בשם מהר"ח ויטאל: "שהחנף מזלזל בכבוד המקום על ידי זה שמתירא ובוטח באדם".

... דרש ר' יהודה בר מערבא, ואיתימא ר' שמעון בן פזי: מותר להחנף לרשעים בעולם הזה, שנאמר: "לא יקרא עוד לנבל נדיב ולכלילי לא יאמר שוע", **מכלל דבעולם הזה שרי**. ר' שמעון בן לקיש אמר, מהכא: ["ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מיד יי על פן ראיתי פניך] **כראת פני אלהים ותצני**". **ופליגא דרבי לוי**, דאמר רבי לוי: משל של יעקב ועשו, למה הדבר דומה? לאדם שזימן את חבירו והכיר בו שמבקש להורגו, אמר לו: טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שטעמתי בבית המלך, אמר: הוא מכיר את המלך ומתירא ולא הורג אותו.

רש"י מסכת סוטה דף מא עמוד ב

ופליגא - הא דריש לקיש דאמר להחניפו לעשו נתכוון לומר לו ראיתי פניך כראות פני אלהים, פליגא אדרבי לוי דאמר לא להחניפו נתכוין אלא לאיים עליו ולהודיעו שהוא רגיל לראות מלאכים [רש"י בראי' לג: פניך... חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי שר שלך].

אמר רבי אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה - מביא אף לעולם, ...
ואמר רבי אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה - אפילו עוברין שבמעיי אמן מקללין אותו ...
ואמר רבי אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה - נופל בגיהנם, ...
ואמר רבי אלעזר: כל המחנף לחבירו - סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו - נופל ביד בניו, ...

תוספות מסכת סוטה דף מא עמוד ב

כל המחנף לחבירו - יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה **מותר** ...

רב מ' פינשטיין: מה החידוש? **רב אלישיב**: אפילו במקום סכנה **רחוקה** מותר.

ספר יראים סימן רמח [דפוס ישן - נה]

... והריני מפרש פי' חנופה שהזהירה עליה התורה כל השומע דבר עולה ושאינו הגון או רואה דבר רע ואמר טוב הוא, ואינו שותק מתוך יראה, **לא מגופו ולא מממונו**, אלא מתוך רשע לבבו או חושב בלבבו ואומר (בלבבו) ברע עשה פן אפן עלי ויתקוטט עמי ואיני מפסיד בקטיטתו כי אם חסדו ואהבתו נקרא חנף עובר בלא תחנף. כדתנן בסוטה באלו נאמרין [מ"א א'] אמרו לו אל תירא אגריפס המלך אחינו אתה אחינו אתה. ואמרין בגמרא [שם ב'] באותה שעה נתחייבו שונאיהן של ישראל כליה שהחניפו לאגריפס. ואפי' בשתיקה נקרא חנף כדאמרין בקדושין פי' אחרון גבי רב יהודא [עי' ב'] אמר רב נחמן השתא דאתי מר לישתעי מילי דלא לימרו קא מחנפי רבנן אהדדי פי' אשתיקותא והאומר לרע טוב נקרא חנף דאמר ר"א כל אדם שיש בו חנופה אפי' עוברין שבמעיי אמן מקללין אותו שנאמר אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יזעמוהו לאומים. **אבל המשלים לרשע ומראה עצמו אוהבו מחמת יראתו אינו נקרא רשע** כדתנן בגיטין בהנזקין [ס"א א'] שואלין בשלומן מפני דרכי שלום. ותניא רבן יוחנן בן זכאי מעולם לא הקדימני אדם שלום ואפילו [גוין] בשוק. ואמרין בסוטה באלו נאמרין [מ"א ב'] דרש רב יהודה ממערבא ואמרי לה ר' שמעון בן פזי מותר להחנף הרשעים בעולם הזה שנאמר ולא יקרא לנבל נדיב ולכלילי לא יאמר שוע מכלל דבעולם הזה שרי. ריש לקיש מהכא כראות פני אלהים ותצני. למדנו שמחניפין לרשעים מחמת פחד שרי אבל שלא מחמת פחד נקרא חנף מאחר שאינו גורם לו להחנף לרשע כי אם רשע לבדו ושנאת הטוב והישר. ...

ספר אורחות צדיקים שער החניפות

ויחניף אדם לאשתו משום **שלום בית**, לבעל חובו - שלא ילחצנו, לרבו - שילמדנו תורה. ומצוה גדולה להחניף לתלמידיו ולחביריו, כדי שילמדו ושישמעו לדבריו לקבל תוכחתו לקיים המצוות. וכן כל אדם שהוא סבור שימשכנו אליו שישמע לו לקיים המצוות, ואם יבוא עליו בכעס לא ישמע לו, אלא בחניפות יקבל תוכחתו, מצוה גדולה להחנף לו כדי להוציא יקר מזולל.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוטה דף מא עמוד ב

ופליגא דר"ל כו' מלה"ד לאדם כו'. הא **ודאי** דלרבי לוי נמי הא **דהחניף יעקב לעשו** במנחה ששלח לו ובשאר חניפות כדי שיתפייס אלא הכי דקאמר שלא החניף לו בדבר שאינו אמת אלא לאיים עליו הזכיר לו שרגיל הוא במלאכים...

עובדיה פרק א, כא - (כא) ועלו מושעים בחר ציון לשפט את הר עשו והיתה ליקוק המלוכה: